

Paul A. Samuelson a jeho príspevok k rozvoju a popularizácii modernej ekonómie¹

Vladimír GONDA*

Paul A. Samuelson and his Contribution to Development and Popularization of Modern Economics

Abstract

Paul Samuelson was one of the greatest economists of the second half of the 20th century; his works helped to lay the foundations of current economic theory. The aim of the paper is to show Samuelson's contribution to development of economic sciences which relates to wide range of various areas of economics, mainly economic analysis, economic dynamics and general balance, stability analysis, theory of consumption, capital theory, macroeconomics, multiplier accelerator model, elaboration of Phillips curve, creation and promotion of neo-classical synthesis etc. Samuelson was also a significant popularizer of economic knowledge, in particular by means of the world-famous Economics textbook which became the real Bible of economic sciences for numerous students.

Keywords: *Paul Samuelson, Economics textbook, neoclassical synthesis, economic dynamics, theory of consumption, capital theory, multiplier accelerator model, Phillips curve, economic analysis*

JEL Classification: A11, A2, B41, C1, C6, E12, E13, E21, E31, E63, F1

Úvod

Dňa 13. decembra 2009 vo veku 94 rokov zomrel jeden z najväčších ekonómov druhej polovice dvadsiateho storočia – profesor Massachusettského technologického inštitútu (MIT) Paul Anthony Samuelson, ktorý sa stal prvým americkým nositeľom Nobelovej ceny v oblasti ekonómie za rok 1970, a to za prínos k teoretickej a metodologickej úrovni ekonomickej teórie. Ako uviedol profesor

---

* Vladimír GONDA, Ekonomická univerzita v Bratislave, Národohospodárska fakulta, Katedra ekonomickej teórie, Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava; e-mail: vladimir.gonda@euba.sk

¹ Článok bol vypracovaný s podporou grantovej agentúry VEGA v rámci projektu č. 218 *Teoretické a praktické aspekty novej (znalostnej) ekonomiky.*

Assar Lindbeck zo Stockholm School of Economics pri príležitosti odovzdávania Nobelovej ceny, „Samuelsonov príspevok spočíva v tom, že viac než ktorýkoľvek iný súčasný ekonóm dopomohol k zvýšeniu všeobecnej analytickej a metodologickej úrovne ekonomickej vedy. V skutočnosti proste prepracoval značnú časť ekonomickej teórie“. Presadzoval analytické metódy v ekonómii, „systematicky používal metodológiu maximalizácie pre široké spektrum problémov“ (citované podľa Jonáš, 1993, s. 77).

Jeho vedecké práce znamenali podstatný prínos do rozvoja ekonomickej analýzy. Ako zástanca jej prísnej formalizácie postavil ekonomickú vedu na pevný matematický základ a zastával názor, že jazyk matematiky je jediným možným na výklad téz súčasnej ekonomickej teórie. Sám úspešne uplatňoval matematický aparát pri skúmaní takých otázok ekonomickej teórie, ako je teória výroby a spotreby, ekonómia blahobytu, štátne financie, medzinárodný obchod atď. Jeho práce stimulovali použitie matematických metód v ekonomickej analýze.

V ekonomickej vede bol považovaný za *keynesovca*. Svojou učebnicou *Ekonómia* sa zaslúžil o popularizáciu keynesovskej ekonomickej teórie po druhej svetovej vojne v USA i vo svete. V 70. rokoch minulého storočia pod vplyvom zhoršujúcej sa ekonomickej situácie (ponukové šoky, rast inflácie, byrokratizácia štátneho aparátu, ale aj kríza centrálne riadených ekonomík) dovtedy dominujúce keynesovstvo začalo ustupovať do úzadia a jeho miesto zaujali neokonzervatívne koncepcie, predovšetkým monetarizmus M. Friedmana² a nová klasická ekonómia R. Lucasa a T. Sargenta, hlásajúce myšlienky samoregulujúceho sa trhového systému a považujúce trh za „jeden veľký racionálny systém“ (Clarke, 2009a). Paul Krugman, nositeľ Nobelovej ceny za ekonómiu za rok 2008, vo svojej pravidelnej rubrike v *The New York Times* pri spomienke na P. A. Samuelsona vyzdvihol: „Samuelsonov realizmus – jeho presvedčenie, že trhy sú skvelé, no musia byť podporované štátnymi zásahmi; myšlienka, ktorá sa nikdy nezдалa byť významnejšou ako práve v súčasnosti“ (Krugman, 2009).

Zámerom daného príspevku je priblížiť významné životné míľniky P. A. Samuelsona, a predovšetkým jeho prínos k rozvoju a popularizácii ekonomickej vedy.

1. Curriculum vitae prvého amerického nositeľa Nobelovej ceny za ekonómiu

P. A. Samuelson sa narodil 15. mája 1915 v Gari v štáte Indiana. V januári 1932 začal študovať na Chicagskej univerzite,³ kde v roku 1935 získal titul bakalár slobodných umení a v roku 1936 sa stal magistrom slobodných umení. Jeho

² Jeho prínosu k rozvoju ekonómie sme sa venovali v Ekonomickom časopise v článku (Gonda, 2007).

učiteľmi v Chicagu boli napríklad F. H. Knight, J. Viner, H. A. Simon. V roku 1940 prešiel na Massachusetts Institute of Technology. Doktorát filozofie (PhD.) získal na Harvardovej univerzite v roku 1941, kde jeho učiteľmi boli také osobnosti ako J. A. Schumpeter, V. Leontief, H. Haberler, „americký Keynes“ A. Hansen,⁴ ako aj matematický fyzik a ekonóm E. B. Wilson. Veľký vplyv na Samuelsona mala keynesovská revolúcia, ktorá prenikla aj do USA, kde získala mnohých stúpencov (Iša, 2003, s. 23).

Samuelsonova vedecká a pedagogická dráha je neoddeliteľne spojená s MIT, kde začal pôsobiť v roku 1940 (vo veku 25 rokov) ako odborný asistent ekonómie. V roku 1944 bol menovaný za mimoriadneho profesora a v roku 1947 (ako 32-ročný) sa stal vedúcim Katedry ekonómie MIT. V roku 1966 získal titul riadneho profesora. Počas mnohoročnej kariéry v MIT Samuelson napomohol premenu Katedry ekonómie na vedúce centrum teoretických ekonomických výskumov, pre ktoré získal mnohých vynikajúcich ekonómov, ktorí vyučovali či študovali na univerzite, medzi nimi bol R. Solow, F. Modigliani, R. F. Engle, P. Krugman, R. C. Merlon a J. F. Stiglitz, z ktorých sa neskôr stali laureáti Nobelovej ceny za ekonómiu.

Profesor P. A. Samuelson získal prakticky všetky pocty, ktoré ponúka profesia teoretického ekonóma (Iša, 2003, s. 23). V roku 1941 mu Harvardova univerzita udelila Cenu Davida A. Wellsa za dizertačnú prácu *Základy analytickej ekonómie*. V roku 1947 ako prvý ekonóm získal prestížnu Medailu Johna Batesa Clarka, ktorú udeľuje Americká ekonomická asociácia žijúcim ekonómom mladším ako 40 rokov, „ktorí mali najvýznamnejší podiel na rozvoji ekonomického myslenia a poznania“ (Lindbeck (ed.), 1992), pretože jeho práca predstavovala pozoruhodný prínos do hlavného prúdu ekonomického myslenia. Najväčším ocenením Samuelsonových zásluh o rozvoj ekonomickej vedy bola, samozrejme, Nobelova cena za ekonómiu, ktorú dostal ako prvý americký ekonóm v roku 1970 za prínos k rozpracovaniu matematických metód v ekonómii a za prínos k celkovému zvýšeniu analytickej a metodologickej úrovne ekonomickej vedy.

P. A. Samuelson bol prezidentom Ekonometrickej spoločnosti (1951), Americkej ekonomickej asociácie (1961) a Medzinárodnej ekonomickej asociácie (1965 – 1968). Pôsobil ako konzultant a poradca v rôznych hospodársko-politických inštitúciách. Počas druhej svetovej vojny v rokoch 1941 – 1943 pracoval ako konzultant v Úrade pre plánovanie národných zdrojov (na úlohách vojenského

---

³ Samuelson o sebe povedal, že ako ekonóm sa narodil 2. januára 1932. Bol to deň, keď si vypočul prvú univerzitnú prednášku o Thomasovi Malthusovi, britskom ekonómovi 18. storočia, ktorý skúmal vzťah medzi chudobou a populačným rastom. Bol ňou fascinovaný a to v ňom vzbudilo záujem o štúdium kurzov ekonómie (Weinstein, 2009).

⁴ Alvin H. Hansen – profesor politickej ekonómie na Harvardovej univerzite – bol popredným predstaviteľom keynesovskej teórie v USA.

plánovania pre udržanie plnej zamestnanosti), v roku 1949 pre vojenskú výrobu a vo Výbore pre vojenskú mobilizáciu a rekonštrukciu, v rokoch 1949 – 1952 na ministerstve financií, v roku 1952 v rozpočtovom úrade, v roku 1960 vo Výskumnom poradnom výbore pre ekonomický rozvoj. Bol aj konzultantom mnohých vládnych a súkromných organizácií, o. i. amerického ministerstva financií, Rady ekonomických poradcov a Federálneho rezervného systému (FED).

Pokiaľ ide o politické názory, Samuelson sám seba zarad'oval na pravé krídlo ekonómov – demokratov, stúpcov nového kurzu. Pôsobil ako ekonomický poradca senátora, kandidáta na prezidenta a zvoleného prezidenta J. F. Kennedyho a bol autorom *Samuelsonovej správy o stave americkej ekonomiky pre novo zvoleného prezidenta Kennedyho* z 5. januára 1961 (Lindbeck (ed.), 1992). Spolu s J. K. Galbraithom a W. Hellerom bol ekonomickým poradcom Kennedyho v otázkach fiškálnej politiky a odporúčal mu znížiť dôchodkové dane, čo Kongres schválil v roku 1964. „Dočasné zníženie daňových sadzieb na dôchodkové dane môže byť mocnou zbraňou proti recesii“ – písal Samuelson v Správe.⁵ Po násilnej smrti J. F. Kennedyho bol poradcom aj nasledujúceho prezidenta USA Lyndona Johnsona.

Hoci Samuelson bol prvým, koho si prezident J. F. Kennedy vybral na post predsedu Rady ekonomických poradcov, Samuelson túto pozíciu, ako aj všetky ostatné štátne funkcie zásadne odmietal. Zdôvodňoval to tým, že by sa nerád dostal do situácie, v ktorej by nemohol hovoriť a písať to, v čo veril (Weinstein, 2009). Bol členom Americkej národnej akadémie vied, Americkej asociácie vied a umení, Americkej filozofickej spoločnosti, Britskej akadémie vied. Viaceré univerzity poctili Samuelsona udelením čestných doktorátov (vrátane Harvardovej univerzity), cien a iných vedeckých pôct.

Profesor Samuelson prednášal súčasnému predsedovi FED-u Benovi Bernankemu, ktorý ho charakterizoval ako „titana ekonomickej mysle“ a „jedného z najväčších učiteľov, akých poznala ekonomická veda“. Traja jeho žiaci – Lawrence R. Klein, George A. Akerlof a Joseph E. Stiglitz – sa stali laureátmi Nobelovej ceny. Synovec Samuelsona Lawrence H. Summers je v súčasnosti kľúčovým ekonomickým poradcom terajšieho amerického prezidenta B. Obamu.

Ako mimoriadne významnú možno hodnotiť Samuelsonovu vedeckú a pedagogickú činnosť. Po získaní Nobelovej ceny pokračoval v práci v oblasti teoretickej ekonómie. Považoval sa za univerzálneho ekonóma – jeho záujmy siahali od matematickej ekonómie až po aktuálne finančné otázky, o ktorých písal

---

⁵ Zníženie daní tak, aby pôsobili stimulačne a uvoľnili aktivitu jednotlivých ekonomických subjektov (sprevádzané zároveň obmedzovaním štátnych zásahov do trhového systému), odporúčali neskôr stúpcovi ekonómie strany ponuky. Táto teoretická koncepcia sa stala základom Reaganovho neokonzervatívneho hospodárskeho programu (reaganomiky) v USA a thatcherizmu vo Veľkej Británii.

v časopiseckých statiach. Spektrum jeho výskumnej činnosti bolo mimoriadne široké: rozpracovanie teórie preferencií, teória kapitálu, ekonomická dynamika, makroekonomická rovnováha, teória medzinárodného obchodu, model spotrebného úveru, analýza úlohy očakávaní pri prijatí ekonomických rozhodnutí, využitie lineárneho programovania v ekonomickej analýze, rozpracovanie modelu multiplikátora – akcelerátora, vytvorenie a rozvíjanie neoklasickej syntézy atď. Preto neprekvapuje, že Nobelovu cenu za ekonómiu dostal s „encyklopedickou“ formuláciou: „za prínos k zvýšeniu úrovne ekonomickej analýzy v ekonomickej teórii“.

Po odchode z MIT na penziu sa naďalej venoval aktívne vedeckej činnosti.

Medzi jeho hlavné práce patria:

- *Foundations of Economic Analysis*. Cambridge, MA: Harvard University Press 1947 (rozšírené vyd. 1983);
- *Economics: An Introductory Analysis*. New York: McGraw-Hill 1948;
- *Linear Programming and Economic Analysis*. (Spoluautori R. Dorfman a R. M. Solow.) New York: McGraw-Hill 1958;
- *An Exact Consumption – Loan Model of Interest with or without the Social Consumption of Money*. *Journal of Political Economy*, 66, 1958, č. 6, s. 467 – 482;
- *Maximum Principles in Analytical Economics*. Nobel Memorial Lecture, December 11, 1970. Cambridge, MA: Massachusetts Institute of Technology.

Samuelsona najviac preslávili dve práce, ktoré napísal ešte v mladom veku. Za jeho vrcholné dielo je považovaná kniha *Základy ekonomickej analýzy* (1947, rozšírené vydanie je z roku 1983), ktorá je odvodená z jeho dizertačnej práce na Harvardovej univerzite.⁶ Kniha navrhuje skúmať základné analógie medzi ústrednými prvkami v teoretickej a aplikovanej ekonómii a študovať, ako prevádzkovo zmysluplné teorémy môžu byť odvodené s malým počtom podobných metód. Druhou významnou prácou je učebnica *Ekonómia* (bližšie pozri časť 3).

2. Prínos P. A. Samuelsona k rozvoju ekonomickej vedy

Záujmy Samuelsona a jeho prínos do ekonomickej vedy sa týkali veľkého množstva rozličných oblastí ekonomickej teórie, napríklad:

- ekonomickej dynamiky a všeobecnej rovnováhy,
- teórie spotreby a bohatstva (napr. rozpracovanie teórie preferencií),
- teórie kapitálu (uplatnil jej závery v teórii optimálneho rastu v lineárnom programovaní),
- teórie medzinárodného obchodu (analýza efektov voľného obchodu v modeli dvoch krajín),

⁶ Práca využíva klasické termodynamické metódy amerického termodynamika Villarda Gibbisa.

- makroekonómie (rozpracovanie modelu multiplikátora – akcelerátora, fiškálno-monetárneho mixu, vedúca úloha vo vytvorení a propagácii neoklasickej syntézy),
- financií (skúmanie úlohy očakávaní v danej oblasti),
- matematickej analýzy v ekonómii atď.

V ďalšom výklade sa stručne zmienime aspoň o niektorých z nich.

Ekonomická analýza – matematické nástroje ekonomickej analýzy

P. A. Samuelson sa zaslúžil o vyšší stupeň formalizácie analytických techník v základnom ekonomickom výskume vďaka použitiu matematických metód (Samuelson, 1947). Rozpracoval matematické nástroje ekonomickej analýzy a ukázal výhody jej prísnej formalizácie prakticky vo všetkých oblastiach, ktorými sa zaoberal (napr. pri budovaní teórie „prejavených preferencií“, pri formulácii teórie kapitálu v kontexte veľkého množstva heterogénnych kapitálových statkov, pri analyzovaní dynamických procesov a stability v situáciách, ktoré nie sú rovnovážnymi situáciami, pri vysvetľovaní hospodárskych cyklov modelom kombinovaného multiplikátora – akcelerátora, pri štúdiu miesta verejných statkov v kontexte analýzy všeobecnej rovnováhy, pri analýze maximálneho rastu, pri štúdiu rozdelenia spotreby medzi generácie a pomocou modelu „spotrebného úveru“, pri analýze výnosov z obchodu a účinkov ciel na rozdelenie dôchodkov (Jonáš, 1993, s. 79). Použitie matematického aparátu mu umožnilo zásadne novým spôsobom preskúmať bázické otázky ekonomickej teórie. Jedným z jeho hlavných úspechov bolo uplatnenie matematických metód pri analýze vzájomných vzťahov medzi tvorbou cien, dopytom a ponukou.

Dynamická teória a analýza stability

Rozhodujúcim prínosom Samuelsona do ekonomickej vedy je nepochybne rozpracovanie *dynamickej teórie a analýza stability*. Konceptia ekonomickej dynamiky je obsiahnutá predovšetkým v jeho *Základoch ekonomickej analýzy* (1947). Charakteristickou črtou Samuelsonovho prístupu je, že analýza sa neobmedzuje (ako je to v prípade statickej analýzy) len na rovnovážne stavy. Naopak, dôraz sa dáva na otázku, ako sa systém správa v stave nerovnováhy a ako sa ekonomika vyvíja od jedného obdobia k druhému v slede vývojových fáz. Jeho prínos v tejto oblasti spočíva v tom, že spresnil podmienky, pri ktorých je ekonomický systém stabilný v tom zmysle, že má tendenciu sám od seba sa vracieť po nejakej poruche do stavu rovnováhy (Iša a Lisý, 2004, s. 214). Ekonomická rovnováha v chápaní Samuelsona znamená taký stabilný stav ekonomiky, pri ktorom existuje tendencia k samoregulovaniu všetkých odchýlok. Nastolenie ekonomických problémov z tohto hľadiska nevyhnutne znamenalo skúmanie

dynamických zmien v ekonomike. Statiku považoval iba za osobitný prípad dynamiky. Na rozdiel od statického systému dynamický systém vždy zahŕňa funkcionálny vzťah medzi premennými a tempami ich zmien. Závislosť medzi statickým modelom a podmienkami stability nevyhnutnými pre dynamický rozvoj nazval *princípom korešpondencie (correspondence principle)*, ktorý zaujal ústredné miesto v jeho koncepcii. Tým sa vytvorilo spájadlo medzi statickou a dynamickou analýzou, ktoré sa prv zvyčajne považovali za dve úplne rozdielne metódy skúmania. V statickom systéme sa tempo zmien premenných rovná nule; v dynamickej štruktúre vzniká zložitý systém určovania zmien premenných v čase. Samuelson zdôvodnil analýzu stability týkajúcej sa všeobecnej teórie cien, resp. dynamickej situácie, pri ktorej sa ceny stanovujú v podmienkach nerovnováhy a miera zmeny rovnovážnej ceny závisí od previsu dopytu nad ponukou.

Teória spotreby

Samuelson významne obohatil aj *teóriu spotreby* a s ňou úzko spojenú teóriu indexových čísel. Kým staršie teórie z tejto oblasti vychádzajúce z princípu maximalizácie užitočnosti ako vedúceho motívu správania spotrebiteľa na trhu spravidla predpokladali, že domácnosti prejavujú dobre definovanú štruktúru preferencií spotrebných statkov v tom zmysle, že môžu určiť, ako hodnotia alternatívne koše spotrebných tovarov a na tomto základe sa deduktívnymi metódami – teda analyzovaním dôsledkov zmeny dôchodkov a cien – odvodzovali teorémy o správaní spotrebiteľa, Samuelson k tomuto problému pristúpil z druhej strany – určil preferencie spotrebiteľov na základe ich pozorovateľného správania alebo *prejavených preferencií (revealed preference)* (Iša, 2003, s. 214).⁷ P. Krugman k tomu dodáva: „Práve Samuelson nás naučil, ako veľa možno odvodiť z jednoduchého tvrdenia, že to, čo si ľudia zvolia, je určite to, čo preferujú pred iným, čo by si mohli dovoliť, avšak si to nezvolili.“ (Krugman, 2009) P. A. Samuelson ukázal na možnosť kvantitatívneho určenia maximalizácie užitočnosti porovnaním hodnoty rôznych spotrebných košov pri alternatívnych radoch relatívnych cien. Svojou teóriou „prejavených preferencií“ obohatil neoklasickú mikroekonomickú teóriu dopytu a cien.

Teória všeobecnej rovnováhy

Významný je príspevok Samuelsona k *teórii všeobecnej rovnováhy*, ktorá skúma interakcie medzi veľkým počtom rôznych premenných – v zásade všetkých cien a množstiev v ekonomickom systéme (Jonáš, 1993, s. 78). Rovnováha sa podľa neho určuje podmienkami, pri ktorých všetky premenné, ktoré sa zmenili, tendujú k pôvodnej veličine, čo znamená nevyhnutnosť brať do úvahy

⁷ Tento prístup predpokladá, že domácnosť prejavuje svoje preferencie svojim vlastným správaním.

v akomkoľvek modeli nenulovú amplitúdu ekonomických výkyvov. To ho vedie k potrebe zaviesť do modelu prvok oneskorenia a použitia diferenciálnych rovníc na analýzu nelineárnych procesov.

Teória kapitálu

Inou oblasťou, do ktorej prispel, je *teória kapitálu*. Zatiaľ čo jedna vetva kritiky tradičnej teórie kapitálu sa opierala o predpoklad, že možno vytvoriť pojem *agregátna zásoba kapitálu*, t. j. v peniazoch vyjadriť súhrnnú hodnotu všetkých kapitálových statkov, Samuelson (v spolupráci s R. Solowom) ukázal, že logickú teóriu kapitálu možno rozvíjať (a teda hovoriť o dobre definovanej cene kapitálu) aj bez prijímania tohto pojmu (Iša a Lisý, 2004, s. 215).

Ďalší Samuelsonov prínos k teórii kapitálu bol v detailnom rozpracovaní dynamických podmienok ekonomickej efektívnosti v čase, konkrétne v známej *teoréme „diaľnice“* („*turnpike theorem*“), ktorá „definuje podmienky maximálneho rastu a ukazuje, že pre krajinu môže byť výhodné, keď zvolí trajektóriu maximálneho tempa rastu (čo nazýva „diaľnicou“ – pozn. V. G.), pri ktorom sa proporcie medzi jednotlivými sektormi ekonomiky odlišujú tak od východiskového, ako aj od cieľového stavu“ (Holman, 2001, s. 386). Podstatu „teorémy diaľnice“ priblížil vo svojej nobelovskej prednáške takto: „Všetci Američania vedia, že z Bostonu sa dostanú do Los Angeles najrýchlejšie tak, že rýchlo vyjdú na hlavnú diaľnicu a až ku koncu cesty odbočia k svojmu cieľu. To sa deje aj v ekonómii: aby sa krajina rozvíjala čo najefektívnejšie, mala by sa za určitých okolností uberať dosť rýchlo ku konfigurácii maximálneho rovnovážneho rastu, dostať sa takrečeno na tejto rýchlej diaľnici do tempa a potom z nej na konci dvadsaťročného plánu vyjsť k svojmu konečnému cieľu“ (Jonáš, 1993, s. 97 – 98).

Uvedené príspevky Samuelsona do ekonomickej vedy sa týkajú predovšetkým mikroekonómie a prevládal v nich neoklasický prístup. Naproti tomu v jeho prácach venovaných makroekonomickým témam sa prejavuje vplyv Keynesovho učenia (Iša, 2003, s. 25).

Model multiplikátora – akcelerátora

V oblasti keynesovskej makroekonómie P. A. Samuelson na seba najviac upozornil *modelom multiplikátora – akcelerátora*, ktorý mal silný vplyv v makroekonomických analýzach v poslednom polstoročí. Model vychádzal z toho, že dôchodok sa rozpadá na tri časti: vládne deficitné financovanie, výdavky na osobnú spotrebu vyvolané predchádzajúcimi vládnymi výdavkami (tu pôsobí multiplikátor) a súkromné výdavky vyvolané pôsobením akcelerátora. Tento model ukazuje, ako vzájomné pôsobenie multiplikátora a akcelerátora môže vyvolať pravidelné zmeny v agregátnom dopyte. Predmetná analýza dokázala, že akcelerátor nie je

rozhodujúcim faktorom dynamiky národného dôchodku, skôr dopĺňa a zosilňuje pôsobenie multiplikátora. Originálna interpretácia vzájomnej súvislosti multiplikátora a akcelerátora sa zároveň stala základom analýzy a výkladu hospodárskeho cyklu. Samuelson dokazoval, že pri rozličných hodnotách sklonu k spotrebe a akcelerátora sú možné rôzne ekonomické cykly (Iša a Lisý, 2004, s. 217).

Phillipsova krivka

P. A. Samuelson sa venoval aj makroekonomickým otázkam týkajúcim sa problémov inflácie, nezamestnanosti a voľby vhodnej hospodárskej politiky. V článku *Analytické aspekty antiinflačnej politiky* (1960, s. 177 – 184), ktorý publikoval spoločne s R. Solowom, popularizoval Phillipsovu krivku v USA (Mishkin, 1992, s. 628). Autori v ňom analyzovali príčiny inflácie, rozlíšili jej dopytové a ponukové impulzy, a najmä modifikovali klasickú Phillipsovú krivku v tom zmysle, že v pôvodnej Phillipsovej schéme nahradili mieru zmeny nominálnej mzdy mierou inflácie. Takto upravená Phillipsova krivka v ich chápaní ilustrovala kauzálny vzťah medzi mierou nezamestnanosti a mierou inflácie. Jej tvar, sklon a poloha sa podobali pôvodnej Phillipsovej krivke.⁸ Uvedená modifikácia viedla k zaujímavým záverom pre hospodársku politiku, predovšetkým, že požadovaná nízka nezamestnanosť (o ktorú sa usilovali keynesovci) je spojená s nežiaducim rastom cien (infláciou). Rozsah nezamestnanosti možno ovplyvniť opatreniami fiškálnej a menovej politiky. Štát má istú možnosť manévrovania: ocitá sa pred voľbou medzi dvoma „zlami“ – vysokou nezamestnanosťou a vysokou infláciou, medzi ktorými je možná zameniteľnosť. V súvislosti s týmto problémom sa autori zaoberali voľbou vhodnej hospodárskej politiky. Podľa Samuelsona a Solowa sa stabilita cenovej hladiny mala dosiahnuť pri miere nezamestnanosti vo výške 5,5 % (5 – 6 %). Podľa nich by trojpercentná nezamestnanosť, ktorá sa vtedy považovala za cieľ hospodárskej politiky, viedla k ročnej miere inflácie 4 – 5 %. Z dnešného pohľadu tieto závery vyznievajú mimoriadne optimisticky. Treba však dodať, že autori upozorňovali, že tieto závery môžu platiť len v období niekoľkých budúcich rokov, pretože zmenená hospodárska politika môže Phillipsovú krivku posunúť. Dnes už vieme, že stagflácia v 70. rokoch minulého storočia znamenala súčasné zhoršenie oboch kľúčových ukazovateľov a vylúčila možnosť manévrovania ďalším zvyšovaním inflácie. Pôvodná Phillipsova krivka sa posunula nielen doprava a nahor, ale stratila aj svoj pôvodný charakteristický sklon. S novou interpretáciou Phillipsovej krivky prišli M. Friedman a E. S. Phelps (Gonda, 2005, s. 24).

---

⁸ Treba poznamenať, že táto podoba Phillipsovej krivky je dnes najčastejšie používaná v ekonomickej literatúre.

Neoklasická syntéza

Paul Samuelson bol v 50. rokoch minulého storočia tvorcom a najvýznamnejším predstaviteľom tzv. *neoklasickej syntézy*, ktorú propagoval vo svojej učebnici *Ekonomía*.⁹ Jej podstatou je pokus spojiť niektoré teoretické postuláty keynesovskej makroekonomickej a neoklasickej mikroekonomickej teórie do jedného celku.¹⁰ Samuelson vychádzal z toho, že keynesovská aj neoklasická ekonomická teória obsahujú mnohé pozitívne prvky, ktoré môžu slúžiť ako východisko na vytvorenie novej teórie na analýzu ekonomických procesov. Syntéza, podľa neho, spočíva v zosúladení analýzy na mikro- a makroúrovni, prístupov ku skúmaniu statiky a dynamiky, analýzy rovnováhy a odchýlok od nej atď. Charakteristickou črtou je využitie rôznych spôsobov ekonomickej analýzy, široké použitie ekonomicko-matematických metód. Pokiaľ ide o konkrétnu hospodársku politiku, tá sa má v duchu neoklasickej syntézy „formovať ako kombinácia rôznych teoretických prístupov k ekonomickej realite. Podľa toho v období krízy a depresie, teda v čase krátkodobých výkyvov hospodárstva, keď zlyháva samoregulujúci trhový mechanizmus, je užitočné vo väčšej miere využívať keynesovské nástroje, a z dlhodobého hľadiska, v období oživenia a rozmachu, je potrebné opierať sa o neoklasickú teóriu a vytvárať priestor pre automaticky fungujúce trhové mechanizmy“ (Lisý, 2003, s. 210). E. A. Majburd pri analýze predmetnej koncepcie zdôrazňuje dve myšlienky: 1. Makroekonomia – nie je niečo oddelené a samostatné. Jej funkčné väzby sa formujú z množstva mikroekonomických udalostí a procesov. Tie boli opísané neoklasickou teóriou a, v podstate, stále zachovávajú svoju platnosť. 2. Súčasný ekonomický systém môže úspešne bojovať s takými defektmi, ako sú nezamestnanosť a inflácia, ak sa v ňom podarí zladit' dva princípy: efektívne pôsobenie štátu na trh a slobodu správania výrobcov a spotrebiteľov (Majburd, 2000, s. 506). Uvedené myšlienky sa premietli do koncepcie *zmiešanej ekonomiky*,¹¹ kde zásahy štátu neprekážajú zachovaniu

⁹ Neoklasická syntéza sa objavuje v Samuelsonovej *Ekonomii* od 3. vydania (1955) i vo všetkých vydaniach v 60. rokoch minulého storočia. Stagflácia v 70. rokoch si však vyžadovala nové ekonomické recepty, ktoré nemohli byť nájdené v rámci predmetného konceptu. Koncepcia neoklasickej syntézy z prác Samuelsona postupne mizla a v 11. vydaní *Ekonomie* (1980) sa už nespomína ani vo vecnom registri.

¹⁰ Neoklasická syntéza predstavuje významnú verziu neokeynesovskej interpretácie Keynesovej teórie, ktorá je typická pre jej rozvíjanie v USA. Tento prístup ku Keynesovej teórii dominoval v ekonomii hlavného prúdu zhruba do polovice 70. rokov minulého storočia. Niektorí ekonómovia, hlavne postkeynesovci, sa voči nemu stavajú značne kriticky: zdôrazňujú, že významnú úlohu pri vzniku a formovaní neoklasickej syntézy zohrala skutočnosť, že jej duchovní otcovia boli pôvodne stúpenci neoklasickej ekonomie a Keynesove názory študovali v odlišnom prostredí a nezriedka i sprostredkovane (Koderová, Sojka a Havel, 2008, s. 96).

¹¹ Čelným protagonistom zmiešanej ekonomiky bol práve P. A. Samuelson. Ako písal v *Ekonomii*, „... v dôsledku toho, že 'u nás vždy máme chudobných', moderný demokratický štát

tradičných hodnôt západnej civilizácie – demokracie, osobnej slobody, súkromného vlastníctva, voľnej konkurencie. Teoretickým vyjadrením prvého prístupu je keynesovstvo, druhého – neoklasická mikroekonómia, založená na myšlienke slobodnej individuálnej voľby a osobnej zodpovednosti.

Ďalšími príspevkami P. Samuelsona k rozvoju ekonomickej vedy sú napríklad *teória medzinárodnej ekonómie*, ktorú obohatil dvoma významnými modelmi – *Stolperovou-Samuelsonovou teorémou* o vplyve medzinárodného obchodu na cenu výrobných faktorov¹² (ide o rozvinutie Hecksherovho-Ohlinovho modelu) a *Ballasovým-Samuelsonovým modelom (efektom)* zdôvodňujúcim odchýlky menových kurzov od parity kúpnej sily;¹³ *45-stupňový diagram* zobrazujúci základné makroekonomické veličiny; *konceptia ponukovej (nákladmi tlačenej) inflácie; oblasť verejných financií*, do ktorej prispel svojimi článkami o čistej teórii verejných výdavkov; analýza vzájomného vzťahu fiškálnej a monetárnej politiky a ich najlepšej kombinácie (*fiscal-monetary mix*) atď.

3. P. A. Samuelson – popularizátor ekonomickej vedy

Profesor Samuelson bol nielen vedec-teoretik, ale aj významný popularizátor ekonómie – viedol rubriku v časopise *Newsweek*, zúčastňoval sa na rôznych konferenciách a sympóziách, hral dôležitú úlohu v propagande ekonomických vedomostí. Popularizácia fundamentálnej ekonomickej analýzy bola hlavným cieľom jeho učebnice *Ekonómia*, ktorá prvýkrát vyšla v roku 1948, a neskôr sa stala najrozšírenejšou učebnicou ekonomickej teórie na svete. Predali sa jej milióny výtlačkov, bola preložená do desiatok jazykov (vrátane slovenčiny¹⁴) a dnes existuje už jej 19. vydanie. Ako napísal *Business Week* v roku 1959, „Dôraz, ktorý kniha kladie na rôzne témy, sa mení s tým, ako sa menia ekonomické problémy národa... Prvému vydaniu dominoval povojnový strach, že by sa mohla vrátiť masová nezamestnanosť... ďalšie vydania kládli rastúci dôraz na fiškálnu a monetárnu kontrolu inflácie.“ V neskorších vydaniach Samuelson smeroval k rozpracovaniu toho, čo nazýval „neoklasickou syntézou“... Niektorí ekonómovia sa domnievajú, že práve táto Samuelsonova kniha... je jeho skutočne

---

sa všade premenil na 'zmiešanú ekonomiku', ktorá nie je ani čistým trhovým mechanizmom *laissez-faire*, ani utópiou v štýle Robina Hooda“ (Samuelson – Nordhaus, 2000, s. XXIV).

¹² Podľa Stolperovej-Samuelsonovej teóremy voľný obchod zvyhodňuje relatívne hojnejší výrobný faktor a znižuje dôchodok pripadajúci na obmedzené faktory.

¹³ V Ekonomickom časopise tento model analyzoval J. Taušer (2007).

¹⁴ Na Slovensku v roku 1992 vyšiel preklad 13. vydania vo vydavateľstve Bradlo a v roku 2000 preklad 16. vydania vo vydavateľstve Elita. V českom jazyku existuje preklad aj 18. vydania (Praha: NS Svoboda 2007).

najväčším prínosom.¹⁵ Prispela k tomu, že vo svete vznikol spoločný ekonomický jazyk“ (Lindbeck (ed.), 1992).

V *Zlatom výročí* (napísanom pri príležitosti 50. narodenín *Ekonomie*) a v *Predslove* k 16. vydaniu (1998) Samuelson takto hodnotí život svojej učebnice, ktorá za polstoročie bola svedkom obrovského pokroku v ekonómii i hospodárskom živote (pozri Samuelson a Nordhaus, 2000, s. XXIV – XXXV): *Ekonomía* sa od svojho prvého vydania v roku 1948 výrazne zmenila. Je to logické, lebo ekonómia je dynamická veda a jej predmet za toto obdobie prešiel dlhú cestu. V jej premenách sa odzrkadľujú meniace sa trendy v hospodárskom živote, vo svetovej ekonomike aj v spoločnosti ako celku. Platí známa pravda: „V ekonómii sa otázky nemenia, menia sa len odpovede.“ Hlavné problémy súčasnosti sa málo odlišujú od problémov, ktoré trápili ľudstvo v minulosti – problém nezamestnanosti, inflácie, ekonomického rastu, stability či rozdeľovania dôchodkov. Problémy (otázky) zostávajú, menia sa len prístupy k ich vysvetľovaniu a riešeniu. Cieľom *Ekonomie* vždy bolo podať zrozumiteľný úvod do princípov súčasnej ekonómie a poskytnúť jej prehľad.

Učebnica bola opakovane dopĺňaná, pričom každé ďalšie vydanie bolo výsledkom analýzy a prepracovania predchádzajúceho vydania, absorbovania nových myšlienok ekonómov o fungovaní ekonomiky, ako aj o nových empirických údajoch.¹⁶ J. Lisý v tejto súvislosti poznamenáva: „Možno konštatovať, že tak ako prebiehal vývoj rôznych smerov ekonomického myslenia na Západe, tak ako sa v tej-ktorej dobe akcentujú jednotlivé problémy a ako na ne reaguje ekonomická teória a hospodárska politika, tak Samuelson mení svoje teoretické východiská, ako aj celkovú koncepciu učebnice Economics.“ (Lisý, 2003, s. 210) Už samotné koncipovanie predmetnej učebnice potvrdzuje, že ekonómia je veda o voľbe. Autor(i) si musel(i) do textu vždy vybrať najdôležitejšie a trvalé problémy, iné zas vypustiť¹⁷ (Samuelson a Nordhaus, 2000, s. XXX).

Učebnica *Ekonomía* sa snaží o objektivitu, o neutrálny postoj k súperiacim ekonomickým teóriám. Nezaujúto objasňuje jednotlivé teoretické koncepcie,

¹⁵ Treba však uviesť, že na Samuelsonovu *Ekonomiu* existujú aj kritické názory. Napríklad Peter Gonda (2006) z Konzervatívneho inštitútu predmetnej učebnici vyčíta prílišné akcentovanie Samuelsonom rozpracovanej úlohy štátu v ekonomike. Proti nej stavia učebnice slobodnej trhovej ekonómie P. Heyneho *Ekonomický styl myslenia*, Smithovo *Bohatství národů* či Hazlittovu *Ekonomii v jedné lekci*, ktoré kladú dôraz na trh, súkromné vlastníctvo a neobmedzenú konkurenciu.

¹⁶ Až do 12. vydania (1985) bol výlučným autorom učebnice P. A. Samuelson. Ďalšie vydania napísal v spolupráci s profesorom ekonómie na Yaleovej univerzite Williamom D. Nordhausom.

¹⁷ Napríklad v 16. vydaní boli vypustené pasáže o poľnohospodárstve, odboroch a marxistickej ekonómii, naopak, pribudli kapitoly o inováciách a ich úlohe v ekonomickom raste, o ekonómii informácií, ekonómii životného prostredia, ekonómii zdravotníctva, resp. o reálnych hospodárskych cykloch; 18. vydanie učebnice je doplnené o posledné štatistické údaje, kladie väčší dôraz na medzinárodnú ekonomiu a zohľadňuje globálne tendencie vo svetovej ekonomike a politike v posledných rokoch.

poukazuje na ich pozitíva i negatíva, pričom však čitateľovi nevnucuje nejaký „jedine správny názor“, ale ponecháva mu možnosť voľby.¹⁸ Autori sa snažia byť maximálne zrozumiteľní; pri písaní textu majú neustále pred očami cieľového čitateľa – študenta, ktorému je učebnica predovšetkým určená. Krédo učebnice výstižne vyjadruje veta: “Načo sú dobré hlboké teórie, ktoré študenti nie sú schopní pochopiť?” (Samuelson a Nordhaus, 1992a, s. 10) V závere každej kapitoly učebnice je stručné zhrnutie hlavných výsledkov uskutočnených analýz (výkladu), zoznam nových kľúčových pojmov danej kapitoly na zopakovanie a otázky do diskusie (vrátane krátkych príkladov na riešenie), ktoré vedú čitateľa k hlbšiemu zamysleniu sa nad problémami a nútia ho k samostatnému uvažovaniu. Nôvum jednotlivých vydaní *Ekonomie* nespočíva len vo formulácii nových problémov a v ich skúmaní, ale aj v novom objasňovaní už známych, avšak stále aktuálnych a otvorených otázok a väzieb. Mnohé staronové problémy sa podávajú v prepracovanejšej podobe. Dôraz sa kladie na empirické fakty, ktorými sa ilustrujú ekonomické teórie.

Učebnica *Ekonomia* má vysokú pedagogickú hodnotu. Obsahuje prakticky všetky hlavné problémy súčasnej ekonomie, ktoré rozoberá podrobne a didakticky. Je písaná vzácnou prehľadným spôsobom, ktorý je podmienený dokonalou znalosťou problematiky. Počas svojho „života“ bola učebnica testovaná a oponovaná tisíckami pedagógov a študentov v rôznych krajinách sveta a aj na základe ich pripomienok bola neustále zdokonaľovaná a aktualizovaná. Vyvíjala sa súbežne s vedou, ktorú opisuje (Gonda, 1992, s. 485 – 488).

Záver

P. A. Samuelson bol ekonóm svetového významu, ktorý zanechal po sebe obrovské intelektuálne dedičstvo ako pedagóg a vedec. Jeho práce pomohli položiť základy súčasnej (modernej) economickej teórie a znamenali veľký vklad do rozvoja economickej analýzy. Málokterému ekonómovi uplynulého storočia sa v takej miere podarilo ovplyvniť rozvoj economickej teórie ako práve jemu. Je významné, že komisia 34 žijúcich nositeľov Nobelovej ceny za ekonomiu zvolila v roku 2005 práve Samuelsona za najväčšieho ekonóma všetkých čias (Dedieu, 2005).

P. A. Samuelson zaviedol používanie matematiky v hlavnom prúde economickeho myslenia a ukázal, ako odvodiť spoľahlivé teoretické predpovede

---

¹⁸ P. A. Samuelson upozorňuje, že „jednou z najväčších prekážok pre pochopenie súčasnej ekonomie je rast počtu navzájom si konkurujúcich makroekonomických škôl. Učítelia sa často čudujú, ako môžu študenti pochopiť predmet, keď samotní makroekonomovia sú takí nejednotní. Zatiaľ čo mnohých tento rozvrat súčasnej makroekonomie trápi, podľa nášho názoru je to znak jej zdravia a uprednostňujeme živé diskusie pred neodôvodneným konsensom“ (Samuelson a Nordhaus, 2000, s. XXXI).

z jednoduchých matematických premís. Bol presvedčený, že matematické modely a výpočty pomáhajú spresniť logické zdôvodnenia, odhaliť funkcionálne vzájomné závislosti, overiť závery a predpovede. Za práce v oblasti použitia matematickej analýzy na vyčíslenie vzťahov medzi tvorbou cien, dopytom a ponukou získal celosvetové uznanie. Stimulovaním použitia matematických metód v ekonomickej analýze Samuelson súčasne vniesol revolučný vklad do výučby ekonomickej teórie.

Najväčší prínos Samuelsona je v rozpracovaní teórie ekonomickej dynamiky, teórie stability a všeobecnej rovnováhy, teórie spotreby a blahobytu, teórie kapitálu, v skúmaní problémov efektívnosti a optimálnosti. Na rozdiel od ekonómov-ekonometrov, ktorých práce majú v značnej miere aplikačný charakter, práce Samuelsona sú príkladom „čistej“ ekonomickej teórie. V teórii ekonomickej dynamiky Samuelson skúmal správanie ekonomických subjektov mimo rovnovážneho stavu a prechod ekonomiky z jednej fázy do druhej, určil podmienky stability ekonomického systému. Originálne interpretoval vzájomnú súvislosť multiplikátora a akcelerátora – analyzoval proces, ktorý sa stal základom analýzy hospodárskeho cyklu.

V ekonomickej vede bol Samuelson považovaný za keynesovca (Clarke, 2009a). Popularizoval keynesovskú ekonomickú teóriu širokému publiku v USA, ale aj vo svete, čo je podľa P. Krugmana zásluha, ktorú v súčasnom turbulentnom a nejednoznačnom období svetovej hospodárskej a finančnej krízy možno len ťažko doceniť (Krugman, 2009).

Hoci P. A. Samuelson bol plodným autorom počas celého svojho života, najviac ho preslávili dve práce napísané v samom začiatku jeho kariéry – *Základy ekonomickej analýzy* (1947) a učebnica *Ekonomia* (1948). Prvá práca položila základy ekonómie v tej podobe, ako sa chápe v súčasnosti, druhá práca sprístupnila neoklasickú a keynesovskú ekonomickú teóriu miliónom študentov. Autor v nej rozvíjal koncepciu zmiešanej ekonomiky – myšlienku, že v súčasnej modernej trhovej spoločnosti neexistuje čistá trhová ekonomika, ale ekonomika zmiešaná: v určitých prípadoch musí zasiahnuť štát, vláda, aby napravili chyby trhového mechanizmu a zabezpečili rovnováhu, efektívnosť a prosperitu.

Paul A. Samuelson je známy nielen ako vedec-teoretik, ktorý vniesol fundamentálny vklad do rozvoja ekonomickej vedy a získal za to Nobelovu cenu, ale aj ako popularizátor ekonomických vedomostí. Jeho učebnica *Ekonomia* bola prvýkrát publikovaná v roku 1948; odvtedy zaznamenala devätnásť vydaní a zostáva bestsellerom viac ako 60 rokov. Považuje sa za najúspešnejšiu učebnicu ekonómie, ktorá ovplyvnila množstvo študentov a učiteľov, ale aj ďalších autorov učebníc. Pre mnohých čitateľov bola a je skutočnou bibliou ekonomickej teórie.

Literatúra

- CLARKE, C. (2009a): An Interview with Paul Samuelson. Part One. Dostupné na internete: <http://correspondents.theatlantic.com/conor_clarke/2009/06/an_interview_with_paul_samuels_on_part_one.php> (17. 6. 2009).
- CLARKE, C. (2009b): An Interview with Paul Samuelson. Part Two. Dostupné na internete: <http://correspondents.theatlantic.com/conor_clarke/2009/06/an_interview_with_paul_samuelson_part_two.php> (18. 6. 2009).
- DEDIEU, F. (2005): Le Nobel du plus grand économiste de tous les temps. Dostupné na internete: <http://www.lexpansion.com/economie/le-nobel-du-plus-grand-economiste-de-tous-les-temps_24711.html>.
- GONDA, P. (2006): Rozlúčka s ekonómiou Samuelsona. Dostupné na internete: <<http://www.konzervativizmus.sk/print.php?867>> (28. 1. 2006).
- GONDA, V. (rec.) (1992): Samuelson, P. A. – Nordhaus, W. D.: *Ekonomía I*. 13. vyd. Bratislava: Bradlo 1992. 421 s. *Ekonomický časopis/Journal of Economics*, 40, č. 6, s. 485 – 488.
- GONDA, V. (rec.) (1993): Samuelson, P. A. – Nordhaus, W. D.: *Ekonomía II*. 13. vyd. Bratislava: Bradlo 1992. 552 s. *Ekonomický časopis/Journal of Economics*, 41, č. 1, s. 76 – 80.
- GONDA, V. (2005): Robert M. Solow. *Biatic*, 13, č. 11, s. 22 – 25.
- GONDA, V. (2007): Milton Friedman a jeho prínos do ekonomickej vedy. *Ekonomický časopis/Journal of Economics*, 55, č. 3, s. 250 – 266.
- HOLMAN, R. a kol. (2001): *Dějiny ekonomického myšlení*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck. ISBN 80-7179-631-X.
- IŠA, J. (2004): Paul Anthony Samuelson – prvý americký nositeľ Nobelovej ceny za ekonómiu. In: IŠA, J. – LISÝ, J. a kol.: *Peniaze v ekonomickej teórii*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM. ISBN 80-225-1785-2.
- JONÁŠ, J. a kol. (1993): *Nobelova cena za ekonomii*. Praha: ACADEMIA. ISBN 80-200-0362-2.
- KODEROVÁ, J. – SOJKA, M. – HAVEL, J. (2008): *Teorie peněz*. Praha: ASPI. ISBN 978-80-7357-359-1.
- KRUGMAN, P. (2009): The Incomparable Economist. *The New York Times*, December 15, 2009. Dostupné na internete: <<http://krugman.blogs.nytimes.com/2009/12/15/the-incomparable-economist/?pagemode=print>>.
- LISÝ, J. a kol. (2007): *Ekonomía v novej ekonomike*. Bratislava: Iura Edition. ISBN 978-80-8078-164-4.
- LISÝ, J. a kol. (2003): *Dejiny ekonomických teórii*. Bratislava: Iura Edition. ISBN 80-89047-60-2.
- MAJBURD, E. M. (2000): *Vvedenie v istoriju ekonomickej mysli*. Moskva: Delo. ISBN 5-7749-0172-6.
- MISHKIN, F. S. (1992): *The Economics of Money, Banking, and Financial Markets*. 3rd ed. New York: Harper Collins Publishers Inc. ISBN 0-673-52141-9.
- Paul A. Samuelson. Biography. In: LINDBECK, A. (ed.) (1992): *From Nobel Lectures, Economics 1969 – 1980*. Singapore: World Scientific Publishing Co. Dostupné na internete: <http://nobelprize.org/nobel_prizes/economics/laureates/1970/samuelson.html>.
- SAMUELSON, P. A. (1947): *Foundations of Economic Analysis*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- SAMUELSON, P. A. – SOLOW, R. M. (1960): Analytical Aspects of Anti-Inflation Policy. *The American Economic Review*, 50, č. 2, s. 177 – 184.
- SAMUELSON, P. A. – NORDHAUS, W. D. (1992a): *Ekonomía I*. 13. vyd. Bratislava: Bradlo. ISBN 80-7127-030-X.
- SAMUELSON, P. A. – NORDHAUS, W. D. (1992b): *Ekonomía 2*. 13. vyd. Bratislava: Bradlo. ISBN 80-7127-031-8.
- SAMUELSON, P. A. – NORDHAUS, W. D. (1992): *Microeconomics*. Fourteenth Edition. New York: McGraw-Hill, Inc. ISBN 0-07-054890-0.

- SAMUELSON, P. A. – NORDHAUS, W. D. (2000): *Ekonomía*. 16. vyd. Bratislava: Elita. ISBN 80-8044-059-X.
- SAMUELSON, P. A. – NORDHAUS, W. D. (2007): *Ekonomie*. 18. vyd. Praha: NS SVOBODA. ISBN 80-205-0590-3.
- TAUŠER, J. (2007): Tradiční teorie měnového kurzu v podmínkách ekonomické transformace. *Ekonomický časopis/Journal of Economics*, 55, č. 9, s. 886 – 904.
- WEINSTEIN, M. M. (2009): Paul A. Samuelson, Economist, Dies at 94. *The New York Times*, December 13, 2009. Dostupné na internete:
<<http://www.nytimes.com/2009/12/14/business/economy/14samuelson.html?pagewanted=all>>.